

kvalifikált munkaerőt tud biztosítani, s ez nem elhanyagolható szempont egy világhírű vállalatnál. Az, hogy ez a törekvés mennyire sikeres, mutatja, hogy a tanulók 77%-a tanulmányainak befejezése után a gyakorlati képzőhelyen szeretne dolgozni, 15%-a a későbbiekben szintén a szakmában, de vállalkozóként tevékenykedne. Említést érdemel, hogy ők valamennyien gipszmintakészítők, s ez szintén ennek a szakmának az értékét mutatja. Itt a kellő gyakorlat megszerzése után erre is reális lehetőség nyílik. Csak 8%-uk döntött úgy, hogy nem a szakmában fog elhelyezkedni. Az, hogy ilyen sokan a szakmában akarnak maradni, azt bizonyítja, hogy a képzés során a pályaválasztással kapcsolatos döntésük megerősítést nyert.

A jövőképeknek a munkavállalás mellett része a továbbtanulás is. Munka mellett, részben általános műveltség szempontjából, részben a szakmán belüli előmenetel megalapozása érdekében folytatják a tanulást. A gyerekek 31%-a még bizonytalan a kérdést illetően. Szintén 31% az, aki most úgy döntött, nem kíván továbbtanulni, megelégszik ezzel a képzési szinttel. Ettől függetlenül változhat a véleményük, hiszen a továbbképzés fontossága a közeljövőben jelentősen megnő, mert a nemzetközi munkaerőpiacon csak így lehetnek versenyképesek.

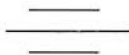
IRODALOM

Dancs István: A pályamotivációt befolyásoló tényezők vizsgálata a szakoktatásban. Akadémiai Kiadó, Bp. 1989.

Modláné Görgényi Ildikó: Szakképzés fejlesztése, <http://www.oki.hu/printerFriendly.php?kod=Jelentes97-hatter-Modlanc-Szakkepzes.html> 2004. szeptember 21.

Szakképzés a minőség szorításában, <http://www.magyarfelsoktatasi.hu/99.10/52.html> 2004. szeptember 21.

Vámos Tibor: Hazánk és a műszaki haladás, Gyorsuló idő, Magvető Kiadó, Budapest, 1984. 7. p.

CZÉDLINÉ BÁRKÁNYI ÉVA

főiskolai tanársegéd

SZTE JGYTFK Tanfőképző Intézet

FARKAS OLGA

főiskolai docens

SZTE JGYTFK Neveléstudományi Tanszék

Attitűdváltozások az „életminőség és emberi jogok” tantárgyat tanuló tanárszakosok körében

Az Európai Tanács Demokratikus Állampolgárságra Nevelés Projektje 1997–2004 között zajlott. A projekt fő célja az volt, hogy előmozdítsa a demokrácia és az emberi jogok kultúrájának fejlődését. A létrejött szakmai tudás széleskörű terjesztése érdekében az Európai Tanács Miniszteri Bizottsága a 2005. évet a Demokráciára Nevelés Európai Événak nyilvánította. A tagállamokban, így hazánkban is a téma oktatáspolitikai prioritásként a figyelem középpontjába került.

Az *Education for Democratic Citizenship* eseménysorhoz kapcsolódva a Budapesti Európai Ifjúsági Központ és a Mobilitás Képzési és Kutatási Igazgatóság 2004-ben emberi jogi

képzéssorozatot szervezett. A Módszertani Közlemények 2005. 3. számában tanulmány jelent meg a képzésről *Emberi jogi nevelés Magyarországon. Kompas – Emberi Jogi Nevelési Képzők Képzése* címmel. A képzés folyamánként kísérleti oktatás folyt a Szegedi Tudományegyetem JGYTFK Neveléstudományi Tanszékén, a 2004/2005. tanév tavaszi félévében. Az „Életminőség és emberi jogok” kísérleti tantárgyat a tanszék általánosan művelő tantárgyként és speciálkollégiumként hirdette meg. Általánosan művelő tantárgyként 43 fő, speciálkollégiumként 27 pedagógia szakos hallgató vette fel a kurzust. Az órák csoportbontásban, ugyanabban az időben azonos tartalommal és heti egy órában zajlottak.

A kísérleti oktatás jellemzői

A tantárgy célja az életminőség és az emberi jogok érvényesülése közötti összefüggés megértése, valamint a jogérvényesítéshez kötött cselekvési minták beépítésének ösztönzése a viselkedérepertoárba. A képzési program a *Kompasz – kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez* című könyvön alapult, munkamódszere a *tapasztalati tanulás*. „A könyv az emberi jogi képzés tág értelmezését szorgalmazza, az olyan kezdeményezéseket, amelyek az emberi méltóság egyetemes érvényesülésének előmozdítására összpontosítanak – és ebben a fiatalok jelentik a kiinduló pontot” – olvashatjuk a kézikönyv hátlapján. *Alkalmazási cél*, hogy a tanárjelöltek megismerjék a kézikönyvet, és elsajátítsák használatát.

A *kísérleti oktatás célja* tágabb értelemben, hogy kialakítsa a tantárgyat tanulóknál a cselekvési szándék irányába ható attitűdváltozásokat, és ennek ismeretében szélesebb körben szorgalmazza az emberi jogi képzés tantervébe emelését.

Az oktatási kísérlet koncepciójának alapja *Rosenberg* affektív-kognitív konzisztencia elmélete. Az attitűd értelmezése *Allport* meghatározásából indult ki: ennek központi eleme a készenlét a szellemi és testi tevékenységre. A tantárgy tanulásakor az attitűdbefolyásolás *Park, Chave, Krueger* és *Reckles* eredményeire épült, amelyek szerint a beállítódás a cselekvésre tapasztalat révén szerveződik. Ezért a tanárjelöltek élményeket szereztek újszerű magatartásformákról célirányos tanulási helyzetekben. A kísérlet lebonyolítása *Hovland, Peterson* és *Thurstone* megközelítési módjára volt alapozva.

A kurzus ismeret szinten a következő főbb témákat dolgozta fel: az emberi jogi képzés és az emberi jogok értelmezése; az emberi jogok fejlődéstörténete, az emberi jogi képzés és a nevelés-oktatás egyéb területei; emberi jogi nevelés Európában; egyezmény a gyermekek jogairól; általános kérdések az emberi jogi képzéssel kapcsolatban; pedagógiai és módszertani megközelítések; a cselekvés szerepe az emberi jogi nevelésben, cselekvési terv összeállítása; az emberi jogok jogi védelme; a civil szervezetek tevékenysége és szerepe az emberi jogi nevelésben; háttér információk az emberi jogi témához; béke és erőszak, demokrácia, nemek közötti egyenlőség; az emberi jogi nevelés időszerű kérdései.

A tartalom különböző feladatokban, gyakorlatokban jelent meg. A jogtudatossághoz és joggyakorláshoz, jogérvényesítéshez kötött készségek fejlődését számos tanulási helyzet segítette. A „Libasorban” című gyakorlat például a csoporton belüli felelősségvállalást; a „Folytasd, figyelek” gyakorlat a vélemény magabiztos kifejezését; az „Ököl és tenyér” című gyakorlat az együttműködést; a „Pontozó” és a „Csomók” című gyakorlatok a csoportos döntéshozatal készségét fejlesztették. A kurzus szellemisége, az élményszerű tanulás, a csoportmunka, a gyakori eszmecsere és vita *aktív munkára készítette* a hallgatókat.

A kurzus zárásaként egy tesztet töltöttek ki a hallgatók, amelynek célja a tanulóknál bekövetkezett attitűdváltozások mérése volt.

Vizsgálati módszerek

Vizsgálati módszerként a kérdőíves kikérdezést használtuk. A kérdőív célja az volt, hogy felmérje: létrejött-e pozitív irányú elmozdulás a hallgatók attitűdjeiben az életminőség és az emberi jogok terén. Nem várhattuk természetesen a kurzustól, hogy alapvetően megváltoztassa a résztvevők szemléletét, hiszen pont ezek az attitűdök függnek igen szorosan a társadalmi-történelmi hagyományoktól.

A hosszú évtizedek, nem ritkán évszázadok alatt kialakult beállítódások csak igen lassan változnak meg. Éppen ezért gondoltuk, hogy a hallgatók attitűdjeiben, ha csekély mértékben is, pozitív irányú elmozdulások tapasztalhatók, a tantárgy elérte célját. Mivel ilyen jellegű kurzus eddig nem volt, fontos volt számunkra az is, hogy olyan mérőeszközt dolgozzunk ki, amely képes lesz a tantárgy „hozzáadott értékének” vizsgálatára, a további kurzusok hatékonyságának mérésére.

A kérdőív a kurzushoz használt tankönyv alapján készült, tematikájában is követte. A Likert-típusú skálák mintájára, a napi életből gyűjtött állításokról mondtak véleményt a megkérdezettek, és ötfokozatú skálán fejezték ki, hogy mennyire értenek egyet vagy nem az állításokkal. A tételek a témához tartozó, személyes részvételre épülő tevékenységekhez kapcsolódtak. A 24 tétel pozitív és negatív állítást tartalmazott. Mivel a kérdőívet nem állt módunkban előzetesen tesztelni, így a felmérés során azt is szeretnénk volna megtudni, melyek azok a kérdések, amelyek nem megfelelően mérnek, és a kérdőív fejlesztése során át kell dolgoznunk.

A vizsgálat hipotézisei a következők voltak:

- a hallgatók demokráciával kapcsolatos attitűdjei pozitív irányban változtak;
- a résztvevők megismerik a demokrácia valódi ismérveit;
- a kurzust végzők határozottabban nyilvánítanak véleményt.

A teljes minta 112 főből állt, és két részmintára oszlódott: a kurzuson részt vettek és kontroll csoportként a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar azon hallgatóira, akik nem vettek részt a képzésben. Mindkét részminta hallgatói 2005 júniusának közepén, a kollokvium után töltötték ki a kérdőívet. A kérdőív kitöltése név nélküli és önkéntes volt. A kapott eredmények földolgozása számítógéppel, az SPSS program segítségével történt. A teljes minta, illetve a részminták átlagát, szórását és reliabilitását a következő táblázat tartalmazza.

A teszten kapott eredmények

	Átlag	Szórás	Reliabilitás
A kurzuson részt vettek	3,66	0,334	0,699
A kurzuson nem vettek részt	3,55	0,383	0,744
Teljes minta	3,61	0,373	0,745

Táblázat: A minta átlaga, szórása és reliabilitása

A táblázatból leolvasható, hogy azon hallgatók, akik részt vettek a kurzuson, magasabb átlagot értek el, tehát attitűdjeikben valóban végbement, ha kis mértékben is, egy pozitív irányú elmozdulás. A reliabilitás alacsony értékének oka egyrészt az, hogy alacsony volt az egyes minták elemszáma. Ezt a kurzuson részt vett hallgatók száma határozza meg, hiszen a kontroll csoport elemszáma sem lehetett aránytalanul magas, mert így nem kaptunk volna reális eredményt. Másrészt, mint említettük, a kérdőív kitöltése a vizsgálati eszköz próbájául is szolgált. Az egyes kérdésekre adott válaszok átlagát a következő diagram szemlélteti, amely tartalmazza a kérdésekre adható optimális értékeket is.

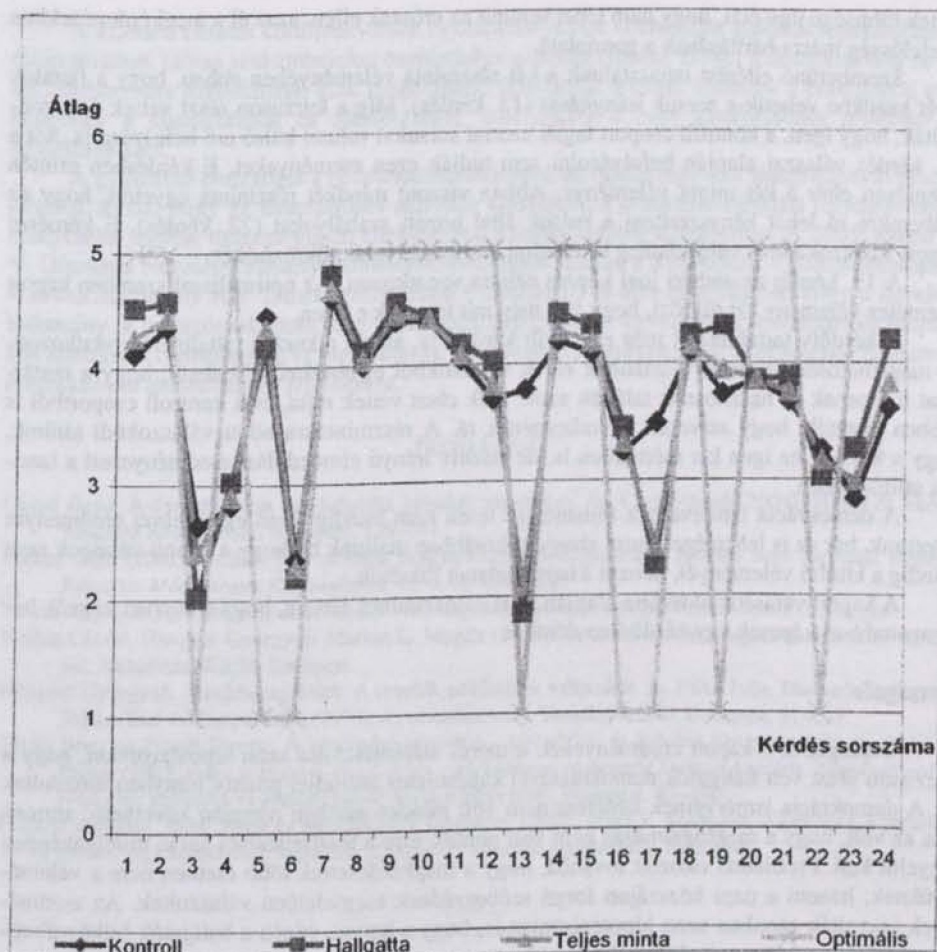

Diagram: Az egyes kérdésekre adott válaszok átlaga az optimális értékekkel

Jól látható, hogy bár a két részminta eredményei igen jól együtt mozognak a kérdések többsége esetén, a kurzuson részt vett hallgatók véleménye közelebb esik az optimálishoz.

Több kérdésben az optimálistól igen eltérnek a megkérdezettek véleményei. Tanulságos tehát, ha megvizsgáljuk ezeket a kérdéseket. A harmadik kérdés szerint a demokráciában csak a politikusoknak van hatalmuk, ami nyilvánvalóan nem lehet a demokrácia ismérve. Ennek ellenére a megkérdezettek jelentős része egyetértett e kijelentéssel. Ennek oka minden valószínűség szerint az, hogy a válaszadók nem véleményük, hanem tapasztalataik alapján válaszoltak. Erre utal az is, hogy több válaszadó a kérdés mellé odaírta, hogy „sajnos”.

Az 5. kérdés alapján az állam felelőssége az emberi jogok előmozdítása, amellyel, az optimálissal ellentétben, a megkérdezettek döntő többsége egyetértett. Abban is megegyeztek a vélemények, hogy az állam feladata az életminőség jobbá tétele is (16. kérdés).

A 6. kérdés – a fiatalok nem akadályozhatják meg az erőszakot – esetén igen jelentős eltérés tapasztalható a kapott eredmények és az ideális válasz között. Úgy látszik, a megkérde-

zettek többsége úgy érzi, hogy nem tehet semmit az erőszak ellen, azaz él a megkérdoztetekben a felelősség másra hátrításának a gondolata.

Szembetűnő eltérést tapasztalunk a két részminta véleményében abban, hogy a fiatalok saját kezükbe vehetik-e sorsuk irányítását (13. kérdés). Míg a kurzuson részt vettek úgy gondolták, hogy igen, a kontroll csoport tagjai szerint sorsukat valami külső erő befolyásolja. Sőt a 17. kérdés válaszai alapján befolyásolni sem tudják ezen eseményeket. E kérdésben szintén jelentősen eltér a két minta véleménye. Abban viszont mindkét részminta egyetért, hogy az emberekre rá lehet kényszeríteni a mások által hozott szabályokat (22. kérdés). E kérdésre kapott válaszokban is valószínűleg történelmi hagyományaink tükröződnek.

A 19. kérdés az emberi jogi képzés céljára vonatkozott. Az optimálissal szemben kapott ellentétes vélemény azt tükrözi, hogy van még mit tennünk e téren.

A kérdőív tartalmazott még egy nyílt kérdést is, amely a kurzus tartalmára vonatkozott, és meglehetősen kevesen válaszoltak rá. A válaszokból egyértelműen kiderül, hogy a tantárgyat fontosnak és hasznosnak találják azok, akik részt vettek rajta, és a kontroll csoportból is többen jelezték, hogy szívesen jelentkeznének rá. A részmintákra adott válaszokból kitűnik, hogy a kurzus, ha igen kis mértékben is, de pozitív irányú elmozdulást eredményezett a tanulóknak attitűdjeiben.

A demokrácia ismerveinek felismerése terén nem mindig ilyen egyértelmű eredményre jutottunk, bár az is lehetséges, mint ahogyan korábban utaltunk rá, hogy a kapott válaszok nem mindig a kitöltő véleményét, hanem a tapasztalatait tükrözik.

A kapott válaszok eloszlása alapján az is valószínűnek látszik, hogy a kurzust végzők határozottabban képesek egy kérdésben dönteni.

Összegzés

Összegezve a kapott eredményeket, a mérés alátámasztotta azon hipotézisünket, hogy a kurzuson részt vett hallgatók demokráciával kapcsolatos attitűdjei pozitív irányban mozdultak el. A demokrácia ismerveinek ismerete nem volt minden esetben nyomon követhető, aminek oka az volt, hogy a megfogalmazás nem volt pontos, erre a tesztfejlesztés során mindenképpen figyelni kell. Problémát okozott továbbá, hogy a megkérdoztetek több esetben nem a véleményüknek, hanem a napi közszájon forgó szóbeszédnek megfelelően válaszoltak. Az eredmények igazolták azonban azon hipotézisünket is, hogy a kurzus végén a hallgatók felkészültebben, határozottabban nyilvánítanak véleményt.

A képzés tapasztalatait nézve, ha párhuzamot vonunk a már hagyományokkal rendelkező alternatív pedagógiai gyakorlat és az újdonságszámba menő „kompassz” (iránytű) pedagógiai és módszertani megközelítése között, megállapítható, hogy az emberi jogi képzés metodikáját érvényesíteni kívánó pedagógusképzés hasonló nehézségekkel küzd, mint a személyiségfejlesztést előnyben részesítő számos, más nevelői-oktatói törekvés.

Mindkét esetben fő kérdés, hogy hogyan lehet meghonosítani az aktív, cselekvésre épülő tanulási módszereket a tanárképzés akadémiai hagyományai és jelenlegi struktúrája közepette. A készségfejlesztés ellen dolgozik az is, hogy a kurzusszervezésnek kötött szabályai vannak; valamint az a tendencia, hogy a hallgatók egyre nagyobb számban nem megtanulni szeretnének valamit, hanem kredit pontokat szándékoznak szerezni. Olyan tudásért dolgoznak, amivel rövid távon le lehet vizsgázni, és a tanulmányi idő befejeztével diplomához lehet jutni. A mérés eredményei azonban alátámasztják, hogy a képzési struktúrában mindenképpen helye van a kurzusnak, hiszen a kapott válaszokból kiderül, hogy hallgatóink is érzik ennek hasznosságát és szükségességét.

A kísérleti oktatás körülményeinek és eredményeinek közreadása szakmai tapasztalatcsereként generálhat. Olyan szakembereket ösztönözhet gondolatcsereére, akiket a demokráciára nevelés módszertana foglalkoztat, akik megoldandó feladatnak tekintik azoknak a pedagógiai eszközöknek a kimunkálását és alkalmazását, amelyekkel a napi gyakorlatban javítható az együttműködés.

A gyakorlati pedagógia a neveléstudomány kutatási eredményeinek integrálásával hozzájárulhat ahhoz, hogy az állampolgári aktivitás erősödjön, a demokratizálódási folyamat eredményesebb legyen, összességében kiteljesedjen a demokratikus államforma. A 2005. évben az V. Országos Neveléstudományi Konferencia központi témája a *Közoktatás – pedagógusképzés – neveléstudomány* volt. Ennek szellemében e tanulmány is arra ösztönözhet, hogy a neveléstudomány, a pedagógusképzés és a közoktatás szakemberei egyeztessék teoretikus és empirikus kutatásaik eredményeit; és megvitassák: *egybehangolt tevékenységeikkel hogyan hathatnak a társadalom demokratikus fejlődésére.*

IRODALOM

- Csapó Benő: A demokratikus gondolkodás kognitív aspektusai. In: Csapó Benő (2004). *Tudás és iskola*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 225–241.
- Farkas Olga (2005): Emberi jogi nevelés Magyarországon. *Kompasz – Emberi Jogi Nevelési Képzők Képzése. Módszertani Közlemények*. 45. 3. sz. 134–139.
- Farkas Olga (2005): *Demokráciára nevelés. Tréningek tanároknak és diákoknak*. Chro Kft., Szeged.
- Halász László, Hunyadi György és Marton L. Magda (1979): *Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Hunyadi Györgyné: Attitűdvizsgálatok. A tanulók attitűdének változásai. In: Falus Iván, Hunyadi Györgyné, Takács Étel és Tompa Klára (1979): *Az oktatáscsomag*. Tankönyvkiadó, Budapest. 91–109.
- Nizák Péter és Péterfi Ferenc: A közösségi részvétel – társadalmi és hatalmi beágyazottság. In: Márkus Eszter (2005, szerk.): *Ismerd, értsd, hogy cselekedhess. Nonprofit Szektor Analízis. Tanulmányok a részvételi demokrácia gyakorlatáról*. EMLA Egyesület, Budapest. 83–100.
- Patricia Brander, Ellen Keen és Marie-Laura Lemineur (2004, szerk.): *Kompasz. Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez*. Mobilitás Képzési és Kutatási Igazgatóság, Budapest.

NANSZÁKNÉ DR. CSERFALVI ILONA

főiskolai tanár

Neveléstudományi Tanszék

Debrecen

Gondolatok a nevelésről

Akik szép szó helyett ütnek...

A svédok szerint a gyermekverés megbocsáthatatlan bűn. Azért követendő a példa, mert ha a nemzetközi és hazai esettanulmányokat figyelembe vesszük, akkor igen gyakori a szülői erőszak, különböző agresszív módszerekkel regulázzák a gyermeket.

Való igaz az is, hogy a szülők nem kapnak kellő útmutatást, miként válhatnak igazi szülőkké. Ott, ahol sok a gond, ahol nehéz összeegyeztetni a családi és a munkahelyi problémákat,